

Cásanna cúirte faoi cheist stádas na Gaeilge faoin mBunreacht

Sa bhliain 1934 dúirt an Príomh-Bhreitheamh Kennedy:

"None of the organs of the State, legislative, executive or judicial may derogate from the pre-eminent status of the Irish language as the national language of the State without offending against the Constitutional position..."

Ó Foghludha v. McClean (1934) IR469

Sa bhliain 1983 dúirt an Breitheamh Ó hAnluain an méid seo:

"Tabharfar fé ndeara go mbronntar ardú céime ar an Ghaeilge i mBunreacht na hÉireann, thar mar a bhí aici sa chéad Bhunreacht, nó luaitear don chéad uair í mar "phríomhtheanga oifigiúil". Ag an am gcéanna is leithne an rogha a tugtar don Oireachtas tús caidhne a thabhairt do theanga amháin thar an teanga eile do réir dlí sa mhéid a bhaineann le cúrsaí oifigiúla i gcearn ar bith den tír. Go dtí go mbaineann an tOireachtas feidhm as an gcomhacht san a bronntar air fé fhorálacha an Bhunreacht ní fuláir glacadh leis i gcónaí gurb' i an Ghaeilge an príomhtheanga oifigiúil, agus go bhfuil sé de phribhléid ag an saoránach éileamh go mbainfí feidhm aisti nuair a bhíonn gnóthaí oifigiúla le riaradh san Stát."

An Stát (Mac Fhearraigh) v. Mac Gamhna (1983) T.É.T.S 29

Sa bhliain 1988 dúirt an Breitheamh Ó hAnluain an méid seo:

"Tá sé soiléir gur caitheadh airgead Stáit ar na foirmeacha sa leagan Béarla do chur ar fáil ar an gcuma san agus ní fheictear dhom go bhfuil cothrom na Féinne le fáil ag an gcuid sin den phobal gur mian leo gnó a dhéanamh tré mheán an príomh-theanga oifigiúil muna gcuirtear na háiseanna céanna ar fáil dóibh-sin freisin"

Ó Murchú v. Cláraitheoir na gCuideachtaí agus an tAire Tionscail agus Tráchtála [1988] I.R.S.R (1980-1998) 42

Sa bliain 2001 dúirt an Breitheamh Hardiman an méid seo:

"Is é mo dhearcadhsa go bhfuiltear tagtha chuig staid anois nach ndéanfadh ach duine a mbeadh neamhspleáchas agus dianseasmhacht thar an ngnáth ag baint leis nó léi iarracht ar gnó dhlíthiúil a dhéanamh trí Ghaeilge.....Ní féidir leo athrú ar bith a chur ar an bhfirinne lom go n-aireoidh an té a lorgaíonn bunábhar dlíthiúil i nGaeilge go bhfuil sé ag goilleadh ar na hoifigigh óna lorgaíonn sé iad agus is cinnte go n-aireoidh sé go ndéileáilfi níos gasta agus níos éifeachtúla lena ghnó má thaobhaíonn sé an Béarla. Ní fhéadfainn a rá ach gur cion i gcoinne meoin agus bhunbhrí na bhfocal sa Bhunreacht an staid seo"

Hardiman, Brmh. – Athbhreithniú Breithiúna – An Chúirt Uachtarach. Tag: Ó Beoláin v. Fahy [2001] 2 I.R. 279

Agus arís ón mbreithiúnas céanna ó **Hardiman, Brmh:**

"Is é mo thuairimse nach féidir an Ghaeilge arb í an teanga náisiúnta í agus, san am céanna arb í príomhtheanga oifigiúil an Stáit í, a eisiamh (ar a laghad in éagmuis dlí den chineál a shamhlaítear le hAirteagal 8.3) ó aon chuid de dhioscúrsa poiblí an náisiúin nó ó aon ghnó oifigiúil de chuid an Stáit ná de chuid aon cheann dá bhaill. Ná ní féidir caitheamh léi sna comhthéacsanna seo ar shlí ar bith nach bhfuil chomh fabhrach leis an tslí a gcaitear leis an dara teanga oifigiúil. Ná ní féidir iad siúd atá inniúil agus ar mian leo í a úsáid chun iad féin a chur in iúl nó chun cumarsáide, a chosc nó a fhágáil faoi mhíbhuntáiste agus iad á dhéanamh sin in aon chomhthéacs náisiúnta nó oifigiúil."

Hardiman, J. – Athbhreithniú Breithiúna – An Chúirt Uachtarach. Tag: Ó Beoláin v. Fahy [2001] 2 I.R. 279

Agus arís an méid seo ón mbreithiúnas céanna ó **Hardiman, Brmh:**

"Leagann an Stát nua-aimseartha iliomad dualgas trom ar shaoránaigh i dtaca le gnéithe éagsúla den tsaol ó ghéilliúlacht i gcúrsaí cánach go dlí pleanála. Dualgais thuirsiúla a ghlacann am agus atá costasach a chomhlíonadh cuid mhór den na dualgais seo ach is cuí é a bheith riachtanach iad a chomhlíonadh."

Mar an gcéanna caithfidh an Stát féin a dhualgais a chomhlíonadh, go háirithe iad siúd atá cumhdaithe sa Bhunreacht agus ní féidir é a chloisteáil ag gearán ach chomh beag leis an saoránach aonair gur dualgais thuirsiúla, throma iad sin. Go háirithe, ní féidir an Stát a chloisteáil ag gearán gur de bharr nár chomhlíon sé a dhualgais le scór bliain anuas is breis atá deacracht níos mó aige na dualgais sin a chomhlíonadh"

anois."

Hardiman, Brmh. – Athbhreithniú Breithiúna – An Chúirt Uachtarach. Tag :Ó Beoláin v. Fahy [2001] 2 I.R. 279

Ach sa bhliain 2009 dúirt an **Breitheamh Charleton** an méid seo:

Ní cheanglaítear ar an Stát aon chineál doiciméad ar leith a bhaineann le próiseas choiriúil a tháirgeadh i nGaeilge nó i mBéarla. Is féidir leis an Stát teanga amháin nó an teanga eile a roghnú. Níl mí-úsáid ar chearta duine ar bith i gceist leis seo. Is féidir le duine neamhliteartha duine a fháil chun doiciméad a léamh dó, is féidir le duine a labhraíonn Béarla duine a fháil chun doiciméad i nGaeilge a mhíniú dó agus is féidir le duine a labhraíonn Gaeilge an rud céanna a dhéanamh le doiciméad Béarla freisin; ... Ní bhaintear an bonn de na cearta sin ar bhealach ar bith trí dhoiciméid ar leith a thagann ón Stát a bheith i mBéarla nó i nGaeilge...Ní féidir liom teacht ar fhéidearthacht ar bith gur chruthaigh an t-iarratasóir go bhfuil baol i ndáiríre go mbeidh triail mhíchothrom ann díreach mar gheall gur chuir meaisín ráiteas ar fáil i dteanga a bhfuil tuiscint iomlán aige uirthi ach ar rogha leis, uaireanta, gan í a úsáid.

Charleton J., An Ard Chúirt, [2009] IEHC 188

Agus sa bhliain 2010 dúirt an **Breitheamh Macken** an méid seo:

Táim tar éis a chinneadh cheana nach bhfuil aon dualgas bunreachtúil ar na hachomharcóirí aistriúcháin chomhuaineacha nó aon aistriúchán eile a chur ar fáil de na hIonstraimí Reachtúla go léir don phobal i gcoitinne, ar a n-áirítear an freagróir. Titeann Rialacha na Cúirte, de bhrí gur Ionstraimí Reachtúla iad, go hiondúil laistigh den cheannteideal céanna. Táim tar éis a chinneadh, mar sin féin, go bhféadfadh, maidir le hIonstraimí Reachtúla, duine a bheith i dteideal a éileamh toisc nach bhfuil Ionstraim Reachtúil áirithe nó fiú amháin níos mó ná ceann amháin ar fáil i nGaeilge, go gcuimseodh sé sin, i gcás áirithe, cosc nó bac ar dhuine den sórt sin iarracht a dhéanamh a cheart maidir leis an bpríomhtheanga oifigiúil a úsáid in imeachtaí cúirte a chosaint, nó ar a laghad ar bith maidir lena t(h)aobh féin d'imeachtaí cúirte....

Cinneadh

Agus ag tabhairt aird ar na cinntí thuas, dhéanfainn Ordú ag cur breithiúnas agus Orduithe na hArd-Chúirte ar leataobh. Dhéanfainn dearbhú go bhfuil dualgas bunreachtúil ann Rialacha na Cúirte, ar a n-áirítear gach leasú, foirm agus innéacs a ghabhann leo, a chur ar fáil i nGaeilge don fhreagróir, ina cháil mar dlí-dóir, a luaithe agus is féidir tar éis dóibh a bheith foilsithe i mBéarla.

Macken J., An Cúirt Uachtarach, [2010] IESC 26